

חיי דעת

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת | מרכז ללימודי הלכה

עלון מס'
10

בגליון השבוע

מענייני שבת

אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להוועץ במורה הוראה.

מדיני הקידוש

מי שאוכל מזונות אחר קידוש היום האם צריך לברך שהכל על משקאות ששותה?

נפסק בשו"ע (סימן קע"ד סעיף ב'), שברכת "בורא פרי הגפן" שמברך על יין [או מיץ ענבים] פוטרת כל שאר מיני משקין. ונחלקו הפוסקים (עיין מ"ב סימן קע"ד ס"ק ג') אם פוטרת דוקא משקין שהיו לפניו על השולחן בשעת הברכה, או אפ' באופן שלא היו לפניו על השולחן אך היה דעתו עליהם בשעת הברכה. אבל באופן שגם לא היה בדעתו עליהם בשעת הברכה, לכו"ע אין ברכת בפה"ג פוטרת אותם.

וטעם הדבר, משום חשיבות היין שהוא ראש וראשון לכל שאר המשקים, לכן כולם נטפלים לו. (מ"ב שם ס"ק ב')

אמנם כ"ז דוקא למי ששותה בעצמו מן היין, אבל מי שאינו שותה מן היין, אע"פ שיוצא בברכת בורא פרי הגפן ידי חובת מצות קידוש, אינו נפטר בזה מברכה על שאר המשקים. (מ"ב שם ס"ק ג')

ומשום כך, בקידוש היום שיש שאינם נרמזים מיד ידיהם לסעודה אלא אוכלים מזונות [שבסעודה ודאי שאי"צ לברך על משקים ששותים], המקדש ששתה מן היין את השיעור הנצרך בשביל הקיי דוש (דהיינו כמלא לוגמיו), ודאי שנפטר מברכה על שאר משקים ששותה אח"כ [באופן שהיו לפניו על השולחן או שהיה דעתו עליהם], ושאר השומעים תלוי בזה, שאם לא טעמו מן היין כלל, לא נפטר מברכה על משקים ששותים, וצריכים לברך עליהם. ואם טעמו מן היין, ישנו חילוק כמה יין שתו, וכפי שיבואר להלן.

כמה יין צריך לשתות ע"מ שברכת היין

תפטר שאר משקין?

אם שותה מן היין "מלא לוגמיו" (רוב רביעית), ודאי שהברכה שבירך על היין פטרה כל שאר משקים ששותה אח"כ. אך אם שותה פחות מזה, מסתפק ה"ביאור הלכה" (סימן קע"ד סעיף ב' ד"ה יין פוטר וכו'). אם ג"כ נפטר מברכת שאר המשקים או לא. ומשום כך כתב ה"ביאור הלכה", שמי שטעם קצת מן היין ולא שתה מלא לוגמיו, או יצא בברכת "שהכל" מאדם אחר שלא שתה כלל מן היין, או יברך שהכל על דבר אחר שאינו משקה כגון סוכר וכדו'.

מה הדין לגבי ברכה אחרונה על שאר המשקים ששותה?

כשם שנפטר מלברך ברכה ראשונה על משקים ששותה ע"י ברכת בורא פרי הגפן שמברך על היין, כך נפטר מלברך ברכה אחרונה על משקים ששותה ע"י ברכה אחרונה שמברך על היין. (שו"ע סימן ר"ח סעיף ט"ז).

אמנם, כ"ז כששתה רביעית יין שאז לכו"ע צריך לברך ברכה אחרונה מעין שלש ["על הגפן"] על שתיית היין. אבל באופן ששתה מהיין רק כמלא לוגמיו, צ"ע מה יעשה לענין ברכת בורא נפשות על שאר המשקים. (עיין שער הציון סימן ר"ח ס"ק ע')

מי שאוכל יותר משלש סעודות בשבת האם צריך לחם משנה?

מצוה לבצוע על שתי ככרות בכל שלשת סעודות השבת. (עיין שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק נ"ה הערה א'). שתי ככרות אלו נקראות לחם משנה. (סימן רע"ד א', ומשנ"ב שם ס"ק א').

דין זה של לחם משנה אינו נוהג דוקא בשלשה סעודות אלא בכל סעודה וסעוד דה שאוכל במשך השבת מצוה לבצוע על שתי ככרות ולכן אם אוכל סעודה נוספת במשך השבת צריך גם בסעודה זאת לבצוע על שתי ככרות. (רמ"א סימן רצ"א סעיף ד')

האם אפשר להשתמש בחלה קפואה ללחם משנה?

כתבו הפוסקים שגם חלה קפואה אף שכרגע א"א לאכול אותה, מ"מ אפשר לצרפה לחלה נוספת בשביל לקיים מצות לחם משנה. אמנם דעת הגרש"ז אויערבך שמותר להשתמש בחלה קפואה ללחם משנה רק אם עד סוף הסעודה תפשיר ותהיה ראויה לאכילה אבל אם תשאר קפואה עד סוף הסעודה אין להשתמש בה ללחם משנה. (שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק נ"ה והערה ל"ט).

על איזה חלה יש לבצוע קודם?

המנהג הנפוץ הוא לבצוע חלה אחת בלבד, אמנם ישנו מנהג לבצוע את שתי החלות ביחד. (מ"ב סימן רע"ד ס"ק ד'). לפי המנהג שבוצעים חלה אחת בלבד, ישנו חילוק בין סעודת הלילה לסעודת היום על איזה חלה לבצוע, (שו"ע סימן רע"ד סעיף א'). שבסעודת הלילה צריך לבצוע את החלה התחתונה, ובסעודת היום צריך לבצוע את החלה העליונה. (והטעם הוא על פי הקבלה [רמ"א שם]). וביום טוב בין בסעודת הלילה ובין בסעודת היום צריך לבצוע את החלה העליונה. (שם).

ובפוסקים הקשו, שהרי יש דין ש"אין מע" בירין על המצוות", פירוש כשיש לאדם

הלכות שבת - המשך

כמה יש לבצוע מהחלה?

מצוה לכתחילה לאכול מהפרוסה שחתך ולא משאר הלחם, ואף כשמוציא אחרים מצוה שכל אחד יאכל מהפרוסה שחתך ולא משאר הלחם. ומשום כך יש לזהר לחתוך פרוסה מספיק גדולה שתספיק לחלקה לכל המסובים. (מ"ב סימן קס"ז ס"ק י"ד. ועיין שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק נ"ה סעיף כ"ד.)

בגליון הבא:

- האם צריך להתפלל מנחה לפני סעודה שלישית?
- האם אפשר לאכול סעודה שלי-שית בבוקר?
- האם על כל אחד מהמסובים לברך ברכת המוציא לעצמו או שיצאו כולם מבעל הבית?
- האם צריך לכסות את החלות גם בסעודה שלישית?
- כיצד מקיימים סעודה שלישית בערב פסח שחל בשבת? ■

מה הטעם שנוהגים לעשות סימן על החלה קודם ברכת המוציא?

כתב בשו"ע (סימן קס"ז סעיף א') בדין בציעת הפת (של כל יום) שיחתוך קצת את הפת לפני הברכה, אך יזהר לחתוך באופן שיעדיין ישאר הפת שלם. (עיי"ש בשו"ע כיצד יעשה זאת.) והטעם שצריך לחתוך קצת, כדי שלא יהא שיהוי רב בין הברכה לאכילה ויראה הדבר כהפסק. (מ"ב סימן קס"ז ס"ק ד') אבל בשבת לא יעשה כן, (רמ"א סימן קס"ז סעיף א') מחשש שמא תשבר החלה קודם הברכה, או שיחתוך בעומק שכבר לא יקרא הפת שלם, (מ"ב שם ס"ק י') ובמחצית השקל סימן רע"ה ס"ק א' כתב הטעם מפני שצריך שתהיה הפת שלימה לגמרי. ואז לא יוכל לקיים מצות לחם משנה.

אך בכ"ז כתבו הפוסקים, (עיין מג"א סימן רע"ד ס"ק א') שהמדקדקים נוהגים לעשות סימן עם הסכין על הפת קודם הברכה. והטעם עם כתב המחצית השקל (על המג"א הנ"ל), משום שיש דין כמה לבצוע מהפת (וכמו שיבואר בהמשך), לכן עדיף לעשות סימן על הלחם היכן לבצוע, כדי למעט את הזמן בין הברכה לאכילה כמה שאפשר.

דבר מצוה לפניו אסור לו לדלג עליו ולעבור לדבר מצוה אחר שעומד אחריו, אלא עליו לקיים קודם את המצוה שלפניו, ורק אח"כ לעבור למצוה הבאה. [כגון בטלית ותפילין, שצריך שתהיה הטלית קרובה אליו יותר מהתפילין כדי שיוכל להתעטף בטלית לפני שמניח התפילין, שאם יהיו התפילין קרובים אליו יותר, אם יפגע בהם תחילה יצטרך להניחם קודם לטלית, כדי לא לדלג על מצוה זו המונחת לפניו ראשונה]. וא"כ בליל שבת שצריך לבצוע על החלה התחתונה, הרי הוא מעביר על המצוות, שמדלג את החלה העליונה שהיא קרובה אליו יותר, ובוצע את החלה התחתונה?

וכתבו בזה הפוסקים ב' אפשרויות שלא לעבור על דין זה. א. הט"ז כתב, שיניח את החלה התחתונה קרוב אליו יותר מן העליונה, וכך אינו מדלג על העליונה. ב. המגן אברהם כתב, שבאמצע ברכת "המוציא" יקח את העליונה ויתן אותה תחת התחתונה, וכך יוצא שבוצע על החלה שהיא עכשיו עליונה. (ראה כ"ז במ"ב שם ס"ק ה'. ועיין עוד שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק נ"ה סעיף כ"ג והערה פ"ה.)

לומדים הלכה למעשה בשיטה ייחודית בקצרה, בעיון או לסמיכה ברבנות

איך לומדים:

ליזוי ותמיכת רב

מענה רב לשאלות במייל ובטלפון, הכנה וסיוע לבחינות הרבנות

מבחנים

תקבל כלים ועזרים ללימוד, לזיכרון ולהעמקה המביאים לשליטה בחומר לאורך זמן

שיעורים

כל 3 ימים תקבל למייל שיעור הכתוב בשיטה בהירה וממוקדת

הירשם עוד היום לאחד ממסלולי הלימוד שלנו והצטרף לאלפי לומדים בארץ ובעולם המגיעים לרמה גבוהה בידיעת ההלכה

לקבלת העלון ישירות למייל שלך: daat@limd.co.il

